

Др Срђан Владетић, ванредни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу

УДК: 027(37)(091)

DOI: 10.46793/UPK20.367V

БИБЛИОТЕКА АСИНИЈА ПОЛИОНА (*BIBLIOTHECA ASINI POLLIONIS*): ПРВА ЈАВНА БИБЛИОТЕКА У СТАРОМ РИМУ*

Резиме

Захваљујући грчком утицају, најпре појединаца, а затим и освајањем, Римљани долазе у контакт са књигама и библиотекама. Прве римске библиотеке биле су приватне колекције војсковођа и богатог слоја. Развој јавних библиотека почиње крајем 1. века п.н.е. оснивањем библиотеке Асинија Полиона (*Asinius Pollio*). У раду ће бити указано на то када, како и где је ова библиотека основана. Затим, каквим библиотечким фондом је располагала и ко је сачињавао особље библиотеке. На крају, биће у указано и на услуге које је ова библиотека пружала својим корисницима, као и на њен значај и утицај на рад других римских јавних библиотека.

Кључне речи: стари Рим, Асиније Полион, *atrium Libertatis*, јавна библиотека.

1. Увод

Захваљујући утицају Грка, римска књижевност развија се у 3 веку п.н.е. Прво књижевно дело на латинском језику написао је Ливије Андроник (*Livius Andronicus*). Он је био учитељ граматике који је подучавао на оба језика (латинском и грчком), те га Светоније (*Suetonius*) описује као полу-грка.¹ Као награду за велике интелектуалне способности, ослободио га је Ливије Салинатор (*Livius Salinator*), чија деца су учила код Ливија Андроника.² Према Цицерону (*Marcus Tullius Cicero*), који цитира свог пријатеља Атика (*Atticus*), 240. п.н.е. (514. од оснивања града), Ливије

* Рад је настао као резултат научноистраживачког рада истраживача Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ *Suetonius, De Grammaticis, I* (C. Suetonii Tranquili, *De Grammaticis et Rethoribus*, GISSAE, Prostat apud 10 Rickerum, 1854.

² *Hieronymus, Chronicon, Ad Olimp. 148, 1* (Fotheringham, J. K., *Eusebii Pamphili Chronici canones*. London: Humphrey Milford, 1923.

Андроник написао је обраду једне грчке трагедије на латинском језику представљене на фестивалу који се одржао исте године.³

Грчки утицај нарочито је био снажан после римских освајања. Покорени Грци пренели су свом освајачу комплетно културно наслеђе – уметност, религију, филозофију и морал. Тако, и римске библиотеке представљају културно наслеђе старих Грка. Прве римске библиотеке биле су приватне и сачињавале су их књиге одузете као ратни плен са истока, нарочито Грчке.⁴

У изворима помињу се приватне библиотеке чувених римских војсковођа. Емилије Павле (*Aemilius Paulus*) направио је библиотеку од књига које је запленио, поразивши Персеја (*Perseus*), краља Македоније, и дао је својим синовима, великим љубитељима књижевности.⁵ Победивши Атину (86. године п.н.е.), Сула (*Lucius Cornelius Sulla*) је присвојио библиотеку Апеликона (*Apellicon*) из Теја (*Teos*) у којој се налазила већина дела Аристотела и Теофраста (његовог ученика).⁶ Победом над Митридатом, Лукул (*Lucullus*) је пренео многе лепе књиге из града Понта (*Pontus*) у Рим и тамо направио чувену библиотеку.⁷

Такође, многи имућни Римљани, ван војне службе, имали су приватне библиотеке. На пример, Цицерон и његов велики пријатељ Атик (*Atticus*), познати издавач. Тако, Цицерон, у једном од писама Атику, моли свог пријатеља да пише кући својима, у Рим, да му омогуће приступ његовој библиотеци да би завршио дијалог *De Republica*.⁸ У другом писму Атику, Цицерон се хвали како има приличан број књига у Анцију (*Antium*) и како их радо чита.⁹ Такође, велику приватну библиотеку имао је Варон (*Marcus Terentius Varro*), о коме ће касније бити речи.

³ Cicero, *Brutus*, 8, 72 (Cicero, *Oratory and Orators*, with his Letters to Quintus and Brutus, translated or edited by J. S. Watson, London: George Bell and Sons, York Street, Covent Garden, 1891); Касон, Ј., *Библиотеке старог, свема* (превод: Љубановић Г.), Clio, 2004, стр. 63.

⁴ Harris, M. H., *History of libraries in the Western World*, Metuchen, N.J., 1995, стр. 55.

⁵ Plutarchus, *Vitae Parallelae*, *Aem. Paul.*, 28 (Plutarh, *Usporedni životopisi*, I, August Cesarec, Zagreb, 1988).

⁶ Исто, Sulla, 26; Заправо, Теофраст је био Аристотелов ученик који је од свог учитеља добио, уз школу, и библиотеку, али је она временом прешла у руке других, и на крају завршила код Апеликона. Strabo, *Geographica*, 13, 609 (*The Geography of Strabo with an English Translation by Horace Leonard Jones*, vol. 6, London, William Heineman LTD, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1960).

⁷ Plutarchus, *Vit. Parall.*, Lucullus, 13 и 42; Види о приватним библиотекама Boyd, E., *Public Libraries and Literary Culture in Ancient Rome*, The University of Chicago Press, 1915, стр. 64.

⁸ Ciceronis, *Epistulae ad Atticum*, IV, 14 (Марко Тулије Цицерон, *Писма Атику*, II, превод: Савић Ј., Видовић, Г., Димитријевић, Д., Федон, Београд, 2013).

⁹ Исто, II, 6, 1.

Временом, број приватних библиотека је порастао до толиког броја да се може рећи да су оне постале модни детаљ сваке имућне куће. У том смислу, пишући о положају кућа, Витрувије (*Vitruvius*) помиње библиотеке заједно са спаваћим собама, и саветује да буду окренуте према истоку да би имале јутарње светло, које, између осталог, онемогућава пропадање књига.¹⁰ Петроније (*Petronius*) у свом Сатирикону (*Satyricon*) исмева библиотеке као статусни симбол римских грађана. Његов јунак Трималхион (*Trimalchio*) хвали се пријатељима на својој гозби о свом богатству и између осталог, каже: *Ја имам три библиотеке – једну на латинском, једну на грчком.*¹¹

Приватне библиотеке биле су отворене за пријатеље, припаднике виших слојева, и лица која су они издржавали или потпомагали. Између власника библиотека постојала је сарадња, те су међусобно размењивали књиге (као поменути Цицерон и Атик), а могли су их набављати из књижара које су, као и приватне библиотеке, цветале сразмерно развоју латинске књижевности. Највећи део популације није имао приступ овим библиотекама, али су и њима биле доступне продавнице књига. Од свих власника, Лукул се посебно издвајао. Осим што је имао вредну библиотеку, значајно је поменути да су „његове збирке књига биле свима отворене и тремови и радне собе око њих биле су приступачне без ограничења Грцима који су онамо радо залазили, као у прихватилиште муза...”¹²

2. Библиотека Асинија Полиона

Без обзира што књиге нису биле доступне свим грађанима, приватне библиотеке, уз политичке околности настале свршетком грађанских ратова и нове грађанске идеје, представљале су подстрек за појаву јавних библиотека. У 4. веку у Риму је било 28 јавних библиотека. Али, само девет библиотека су данас познате, а двома од тих девет не зна се тачна локација (једна од њих је и библиотека Асинија Полиона).¹³

Идеја о оснивању прве јавне библиотеке потекла је од Цезара, после његовог повратка из Африке 46. године п.н.е., где је имао прилику да види

¹⁰ *Vitruvius, De architectura libri decem, VI, 4* (Marcus Vitruvius Pollio, *Десет књига о архитектури*, превод Лопач, М., Свјетлост, Загреб, 1990).

¹¹ *Petronius Arbiter, Satyricon, Cena Trim., 48* (Петроније Арбитер, *Сатирикон*, Српска књижевна задруга, Београд, 1976). Види Boyd, E., *нав. дело*, стр. 65).

¹² *Plutarchus, Vit. Parall., Lucullus, 42*; Dix, T. K., *Public Libraries in Ancient Rome: Ideology and Reality, Libraries & Culture, Vol. 29, No. 3/1994*, стр. 282.

¹³ *Mirabilia Romae 23* (Nichols, F. M., *The Marvels of Ancient Rome or a Picture of Golden City*, London: Ellis and Elvey, Rome: Spithoever, 1889). *Bibliotheca Asini Pollionis, Bibliotheca Apollinis Palatini, Bibliotheca Porticus Octaviae, Bibliotheca Templi D. Augusti, Bibliotheca Capitolina, Bibliotheca Panthei, Bibliotheca Templi Pacis, Bibliotheca Domus Tiberianae, Bibliotheca Ulpia*. Види Boyd, E., *нав. дело*, стр. 3.

библиотеку у Александрији, најзначајнију античку библиотеку.¹⁴ Међутим, план је спроведен у дело тек за време владавине Августа.

Цезар је хтео да грађанске законе сведе на разумну меру тако што би из непрегледне и раштркане масе закона, скупио, у мали број књига, све оне који су најкавалитетнији и најпотребнији. Такође, имао је план да отвори јавне библиотеке опскрбљене латинским и грчким делима, по могућности што веће, а за набавку и уређење ових библиотека одредио је Марка Теренција Варона (*Marcus Terentius Varro*).¹⁵

Варон је био права особа за обављање овог задатка. Написао је чувено дело *De Bibliothecis*, али оно није сачувано. Према Квинтилијановим речима, Варон је био најученији од свих Римљана и врсни познавалац Антике и историје Рима и Грчке. Исти писац, наводи да је Варон био творац многих сатира и других дела (*De Re Rustica*, *De Lingua Latina* итд.), као и да је имао способност преношења знања младима.¹⁶ Такође, имао је и познату библиотеку са великим бројем књига.¹⁷ Уз то, био је врло способан. За заслуге у борби против пирата, као заповедник флоте, добио је од Помпеја „морнаричку круну” (*corona navalis*).¹⁸

Међутим, атентат у Мартовским идама окончао је све Цезарове планове везане за јавне библиотеке, а Варон је опет проscribeван од стране Антонија, те је био онемогућен да реализује Цезарову идеју. Ипак, Варона је заштитио Август, па се до своје смрти (27. п.н.е.) бавио писањем и проучавањем.

Оснивање и уређење прве јавне библиотеке Август (*Augustus*) је поверио Асинију Полиону (*Assinius Pollio*), верном Цезаровом следбенику. Неке карактеристике Варона, могле би се приписати и Полиону, који не само што је био учен, већ и врло предузимљив. Био је признати писац и припадник групе коју су сачињавали Хорације, Вергилије и Катул, али и конзул и војсковођа у рату у Илирији (*Illyria*), за шта је награђен тријумфом 39. п.н.е. Зато Хорације (*Horatius*) у „Одама” (*Odae*) узвикује: *Славна*

¹⁴ *Plutarchus, Vit. Parall, Casear* 49, 7; *Plinius, Naturalis Historia, XXXV, 10* (Pliny, *Natural History*, with an English translation by Rackham, H., Vol. II, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, London, William Heinemann LTD, 1961).

¹⁵ *Suetonius, Caesar, 44* (Гаж Светоније Транквил, *Дванаест римских царева*, пријевод Хосу С., Напријед, Загреб, 1978).

¹⁶ *Quintilianus, Institutio Oratoria, X, I, 95* (Марко Фабије Квинтилијан, *Образовање говорника*, Веселин Маслеша, Сарајево, 1985).

¹⁷ *Aul. Gell. Noct. Att., III, 10, 17* (*The Attic Nights of Aulus Gellius*, Translated into English by W. Beloe, Vol. I, printed for J. Jonsen, St. Paul's Church-Yard, 1795).

¹⁸ *Plinius, Naturalis Historia, VII, 115-116*. Варон је био лојалан Помпеју, због чега је био први пут проscribeван и Антоније му је одузео имање, али му је оно касније враћено према Цезаровом налогу, вероватно да би спровео у дело Цезаров план у вези библиотека (Affleck, M. K., *Roman Libraries During the Late Republic and Early Empire: with Special Reference to the Library of the Pliny the Elder*, University of Queensland, 2012, стр. 17 и 26)

*потпоро Сенату кад већ? И оним тужним окривљеницима. О Полионе, ком лоров венац створи, вечну славу далматинским тријумфом!*¹⁹

Асиније Полион, као поштовалац Цезара, желео је да доврши његов план, те се одазвао на позив Августа да изгради и организује прву јавну библиотеку у Риму.²⁰ Од ратног плена из Илирије изградио је библиотеку у „Храму Слободе“ (*atrium Libertatis*) чији тремови су садржавали латинску и грчку литературу, и која је по њему добила име.²¹ У храму су биле и службене просторије цензора, а ту се се чувала и њихова архива, као и поједини закони исписани на бронзаним таблицама, а понекад и ратни заробљеници.²² Поред латинске и грчке литературе, у овој библиотеци налазили су се и кипови аутора књига који су постављани после њихове смрти, а вероватно је служила и за излагање свих врста уметничких дела (на пример, у њој се налазило дело „Кентаури носе нимфе“, вајара Арцесила – *Arcesilaus*), па је она, истовремено, служила и као музеј.²³

Што се тиче времена настанка библиотеке Асинија Полиона, са сигурношћу се може рећи да није настала пре 39. године п.н.е., јер је те године Полион донео ратни плен и овенчан је тријумфом. Најкаснији датум оснивања је 27. година п.н.е., односно година у којој је умро Варон. Ту чињеницу поткрепљује Плиније Старији у свом делу „Познавање природе“ (*Naturalis Historia*) где наводи да је Полион подизао кипове преминулих аутора чија се дела налазе у библиотеци и да је једино Варонов кип подигнут за његовог живота, јер је својим радом стекао огромне заслуге.²⁴

У погледу локације „Храма Слободе“, и даље постоје велике недоумице јер не постоје археолошка налазишта. Цицеронова „Писма Атику“ представљају најпоузданији извор.²⁵ У овом делу Цицерон пише: *Зато ми, Цезарови пријатељи, мислим – ја и Опије (слободно пукни од смеха), нисмо ни трепнули за 60 милиона сестерција потребних за онај грађевински подухват (forum Iulii)²⁶ који си ти ономад стално дизао у звезде, како бисмо могли да проширимо форум и отворимо га све до Атријума Слободе.* Зато

¹⁹ *Horatius, Odes, II, 1, 13-16* (Квинт Хорације Флак, *Целокупна дела*, I, превод Атанасијевић М., Народна библиотека Вук Караџић, Крагујевац, 2005); *Plinius, Naturalis Historia, VII, 115*; Boyd, E., *нав. дело*, стр. 49; Касон, Л., *нав. дело*, стр. 81.

²⁰ *Suetonius, Augustus, 29.*

²¹ *Plinius, Naturalis Historia, VII, 115, XXXV, 10*; *Ovidius, Tristia, III, 1, 71* (Ovid, *Tristia: ex Ponto*, with an English Translation by Wheller, A. L., Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, London, William Heinemann LTD, 1939)

²² *Livius, Ab Urbe Condita 43, 16 и 45, 15* (Livy, with an English Translation, Vol. XIII, translated by Schlesinger, A. C., London, William Heinemann LTD, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1951); *Ciceronis, pro Milo, 59.*

²³ *Plinius, Naturalis Historia, XXXVI, 23, 24, 25, 33, 34.*

²⁴ *Plinius, Naturalis Historia, VII, 115*

²⁵ *Ciceronis, Epistulae ad Atticum, IV, 16.*

²⁶ Цезаров форум. Који је финансирао Цезар, а помагали га Цицерон и Опије.

се може претпоставити да је била врло близу римског форума, на превоју између Капитола и Квиринала.²⁷

Како пише Плиније Старији, оснивањем библиотеке, Асиније Полион био је први који је учинио да радови надарених и учених људи постану јавна ствар”,²⁸ односно да латинска и грчка дела, колико год је то било могуће за оно доба, упозна што више људи. То би значило да су у библиотеци постојале колекције латинске и грчке прозе и поезије. На то указује и Овидије (*Ovidius*) када због прогонства на Црно море, каже: *Humi mi je Sloboda dopustila da ujem u њене дворане које су прве омогућиле доступност радовима учених људи.*²⁹ Очигледно је, дакле, да Овидије мисли на *atrium Libertatis* и жали што његових дела нема у том храму, односно јавној библиотеци Асинија Полиона. Из навода Светонија о Цезару, јасно је да је ова библиотека била снабдевена са текстовима важнијих закона,³⁰ као и са текстовима из других области (граматике, религије, историје, природних наука итд.).

Може се претпоставити да је Полион, као веома учен човек и признати писац, имао сопствену колекцију (коју је вероватно унео у новоотворену библиотеку) и довољно искуства у погледу књига, те је сам уредио библиотеку, односно одредио које ће фондове имати у библиотеци, како ће књиге набавити, сместити их и унети податке о њима (каталогизовати их).³¹ Када су сви ови послови били обављени, требало је поставити управника библиотеке који се називао *bibliothecarius*.³² Чињеница је да је Асиније Полион био учењак, али он је био и војсковођа и политичар који није имао времена да се свакодневно бави библиотекарским пословима. У изворима нема податка о управнику библиотеке Асинија Полиона. Међутим, постоје подаци везани за друге библиотеке, па се потврдан закључак о његовом постојању може посредно добити. На пример, Август је за управника библиотеке у Аполоновом храму на Палатину (*Bibliotheca Templi Apollinis* – њу је по Августовом налогу утемељио Макро - *Macer*)³³ поставио свог ослобођеника Хигина (*Higinus*), Шпанца или Египћанина по рођењу.³⁴

²⁷ Affleck, M. K, *нав. дело*, стр. 27-28.

²⁸ *Plinius, Naturalis Historia*, XXXV, 10

²⁹ *Ovidius, Tristia, III, 1. 72*; Boyd, *нав. дело*, стр. 31.

³⁰ *Suetonius, Caesar, 44*.

³¹ Касон, Л., *нав. дело*, стр. 92-93.

³² *Marcus Aurelius, ad Frontonem, IV, 5, 2 (The Correspondence of Marcus Cornelius Fronto*, Edited and for the first time translated by Haines, M. A., London, William Heinemann, New York: G. P. Putnam's Sons, 1919). Термин *bibliothecarius* помиње се у писму Марка Аурелија Фронтоу.

³³ *Suetonius, Caesar, 56*.

³⁴ *Suetonius, De Grammatica, 20*.

Што се тиче особља библиотеке, библиотечке грађе и корисника библиотеке, опет може бити од користи аналогија са другим римским јавним библиотекама.

Управник библиотеке (*bibliothecarius*)³⁵ који се бавио управљачким, финансијским и библиотечким пословима, имао је подређено особље које је називано „*a bibliotheca*“ („од особља библиотеке), од којих су најзначајнији били књижничари, послужитељи, писари и репаратори. Књижничар (*librarius*) се бавио уношењем података о књигама и документима и руководио копирањем. Послужитељи (*vilici*) су се бавили одржавањем зграде и доношењем књига, а писари, којих је било највише, прављењем копија, односно преписивањем, док су репаратори поправљали оштећене свитке.³⁶

Библиотечка грађа била је сачињена од свитака папируса и, ређе, пергамента, који је био скуп.³⁷ Свитак папируса (*volumen*), имао је дрвени ваљак на који су били причвршћени листови папируса. Свитци су држани у ормарима од дрвета са полицама и вратима (*armaria*) библиотеке који су уграђивани у зид или, што је било много чешће, израђивани од дрвета.³⁸ Оно што ми данас називамо књиге, појавило се касније и звало се кодекс (*codex*)³⁹ – пресавијени листови пергамента пробушени и спојени врпцом на средини.⁴⁰

Корисници библиотеке били су писци, учењаци, љубитељи науке и књижевности, али и писари који су по налогу појединаца, других библиотека или књижара преписивали дела. Библиотечке услуге обухватале су читање у библиотеци, коришћење литературе ради истраживања и, у изузетним случајевима, коришћење библиотечке грађе изван библиотеке.

³⁵ Када је број јавних библиотека порастао, установљено је место управника свих јавних библиотека у Риму (*procurator bibliothecarum*).

³⁶ Касон, Л., *нав. дело*, стр. 97-98.

³⁷ Пергамент је био изглачана кожа младих животиња. Римљани су га куповали у Пергаму, у данашњој Турској (*Pergamum*), па одатле латинска реч *pergamena*. У Пергаму је основана чувена библиотека почетком 2. века п.н.е., после Александријске, највећа античка библиотека, са 200.000 томова (*Vitruvius, De Arch. L. D., VII, Praef.*). Пергамент потиче још од Јонаца, који су своје књиге звали коже, јер се писало на овчијим и козјим кожама (*Херодотова Историја*, 5, 58, Арсенић, М., Матица српска, 1959, Нови Сад).

³⁸ Плиније Млађи, *Писма*, 2, 17, 8 (Гај Плиније Млађи, *Писма*, превео Вилхар А., Српска књижевна задруга, Београд, 1982)

³⁹ *Vitruvius, нав. дело, VII, Praef.*; Види о томе Clark, J. W., *The Care for Books*, Cambridge University Press, 1901, стр. 27, 36-37.

⁴⁰ Кодекс се вероватно појавио 1. веку н.е. Марцијал у својим Епиграмима (*XIII, 3*) то потврђује пишући да његова мала књига *Xenia* кошта само четири сестерца и да ће Трифонова књижара имати профит и ако је прода за два сестерца (*Martial, Epigrams, with an English Translation by Walter, C. A., Ker, M. A., Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, London, William Heinemann LTD, 1950*); Касон, Л., *нав. дело*, стр. 103.

Ти изузетни случајеви односили су се на појединце који су припадали највишим слојевима. Тако Марко Аурелије (*Marcus Aurelius*, у то време потенцијални наследник свог поочима Антонина Пија, *Antoninus Pius*), одушевљено пише свом учитељу Фронтоу (*Fronto*) о говорима Катона Старијег (*Cato Maior*) које је користио у својој кући, и препоручује их њему, али му и саветује да не шаље роба у библиотеку на Палатин, већ да га пошаље у библиотеку у Тиберијовој палати (*domus Tiberiana*) где ће дати напојницу библиотекару да би добио књиге.⁴¹ Дакле, Фронто је морао да подмити библиотекар да би изнео књигу ван библиотеке. Зато се може претпоставити да, у погледу изношења књига ван библиотеке, стање није било другачије ни у другим јавним библиотекама, па ни у библиотеци Асинија Полиона. За Асинија Полиона забележено је и да је, схватајући културни утицај библиотека, у својој библиотеци увео и јавна рецитовања од стране аутора дела која су се у њој налазила.⁴²

У погледу локације „Храма Слободе”, већ је речено не постоје никакви археолошки остаци, као и да су подаци у изворима, у том погледу, оскудни. Самим тим, ни о периоду до ког је радила библиотека Асинија Полиона, не може се много рећи, осим прилично произвољних претпоставки. О локацији „Храма Слободе” у коме је била смештена библиотека Асинија Полиона најпоузданији податак долази од Цицерона, односно „Писама Атику”,⁴³ из којих се закључује да је *atrium Libertatis* био смештен на седлу између Капитола и Квиринала. Како је тај гребен нестао због ископавања и равнања терена за изградњу Трајановог форума (који је посвећен око 113. године),⁴⁴ онда се може претпоставити да је храм, а, самим тим, и библиотека, тада уништен. Могуће је и да је библиотека тада премештена у неку другу зграду, а могуће је и да је престала са радом јер је у то време постојао приличан број јавних библиотека. Додатну забуну ствара чињеница да Касидор (*Cassiodorus*) када пише о великим надлежностима викара (*vicarius*) у свом делу *Variae*, које потиче из 6. века, помиње „Храм Слободе” (*aula Libertatis*).⁴⁵ То отвара нови низ недоумица, на пример, чак и сумња у то да

⁴¹ *Marcus Aurelius, ad Frontonem, IV, 5, 2.*; Dix, T. K., *нав. дело*, стр. 287; Касон, Л., *нав. дело*, стр. 106. Касон, а слично и Бојд (*Boyd, нав. дело*, стр. 59), мисли да то што су Марко Аурелије и Фронто изнели књиге из Палатинске и Тиберијеве библиотеке не значи повластицу, већ редовно коришћење књига ван библиотеке. То је тешко одржива теза, а и не произилази из писма Марка Аурелија.

⁴² *Seneca, Controversiae 4. Praef. 2.* Види и Dix, T. Keith, *нав. дело*, стр. 287.

⁴³ *Cicero, Epistulae ad Atticum, IV, 16.*

⁴⁴ *Cassius Dio, Historiae Romanae, LXVIII, 16, 3 (Dio's Roman History, with an English Translation by Earnest Cary, Vol. VIII, London, William Heinemann, New York: G. P. Putnam's Sons, 1925).*

⁴⁵ *Cassiodorus, Variae, 6, 15 (The Letters of Cassiodorus, with Translation by Hodgkin, T., London: Henry Frowde, 1886). Affleck, M. K., нав. дело*, стр. 28.

је библиотека била смештена у храму, која, према стању у изворима, није основана.

Значај библиотеке Асинија Полиона био је велик. То је била двојезична библиотека, односно која је, због грчког утицаја, имала латинску и грчку грађу, чиме се нису могле похвалити ни чувене грчке библиотеке.⁴⁶ То је била прва библиотека која је дела генија учинила доступним широј јавности. Без обзира што су припадници високих слојева и њихови штићеници имали повластице, пре свега, у погледу коришћења грађе, ипак су дела из ове библиотеке могли користити и други грађани. Разноликом грађом (проза, поезија, историја, дела из природних наука, закони и друга јавна документа) и услугама у погледу ње, библиотека је вршила културну, образовну и информативну функцију,⁴⁷ али и као место окупљања имала је важну социјалну улогу. Зато се може претпоставити да је била матрица за оснивање и рад других јавних библиотека у старом Риму.

*Srđan Vladetić, Ph.D., Associate Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

LIBRARY OF AISINIUS POLLIO (*BIBLIOTHECA ASINI POLLIONIS*): THE FIRST PUBLIC LIBRARY IN ANCIENT ROME

Summary

Thanks to Greek influence, firstly through some individuals, and after that through conquests, Romans have come to contact with books and libraries. The first Roman libraries were private collections that belong to the military commanders and to the members of higher social class. Development of public libraries starts at the end of the 1st century BC with founding of Library of Asinius Pollio. In this work it would be pointed out on when, how and where this particular library was found. In addition, it would present overview of library collection and library staff. At the end in the article services that library has provided to its clients will be presented, as well as its influence and importance for the work of other public libraries in Ancient Rome.

Key words: *Ancient Rome, Asinius Pollio, atrium Libertatis, public library.*

⁴⁶ Affleck, M. K., *нав. дело*, стр. 29-30.

⁴⁷ О значају књига Vitruvius, *De Arh. Lib. Dec., VII, Praef.*

Литература

- Affleck, M. K., *Roman Libraries During the Late Republic and Early Empire: with Special Reference to the Library of the Pliny the Elder*, University of Queensland, 2012
- Boyd, E., *Public Libraries and Literary Culture in Ancient Rome*, The University of Chicago Press, 1915.
- Гај Плиније Млађи, *Писма*, превео Вилхар А., Српска књижевна задруга, Београд, 1982.
- Гај Светоније Транквил, *Дванаест римских царева*, пријевод Хосу С., Напријед, Загреб, 1978.
- Dio's Roman History*, with an English Translation by Earnest Cary, Vol. VIII, London, William Heinemann, New York: G. P. Putnam's Sons, 1925.
- Dix, T. K., *Public Libraries in Ancient Rome: Ideology and Reality*, Libraries & Culture, Vol. 29, No. 3/1994.
- Касон, Ј., *Библиотеке старог, света* (превод: Љубановић Г.), Слио, 2004.
- Квинт Хорације Флак, *Целокупна дела*, I, превод Атанасијевић М., Народна библиотека Вук Караџић, Крагујевац, 2005.
- Livy, with an English Translation, Vol. XIII, translated by Schlesinger, A. C., London, William Heinemann LTD, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1951
- Martial, Epigrams*, with an English Translation by Walter, C. A., Ker, M. A., Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, London, William Heinemann LTD, 1950.
- Марко Фабјје Квинтилијан, *Образовање говорника*, Веселин Маслеша, Сарајево, 1985.
- Марко Тулије Цицерон, *Писма Атику*, II, превод: Савић Ј., Видовић, Г., Димитријевић, Д., Федон, Београд, 2013.
- Marcus Vitruvius Pollio, *Deset knjiga o arhitekturi*, prevod Lopac, M., Svjetlost, Zagreb, 1990.
- Nichols, F. M., *The Marvels of Ancient Rome or a picture of golden city*, London: Ellis and Elvey, Rome: Spithoever, 1889.
- Ovid, *Tristia: ex Ponto*, with an English Translation by Wheller, A. L., Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, London, William Heinemann LTD, 1939.
- Pliny, *Natural History*, with an English translation by Rackham, H., Vol. II, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, London, William Heinemann LTD, 1961.
- Plutarh, *Usporedni životopisi*, I, August Cesarec, Zagreb, 1988.
- Петроније Арбитер, *Сатирикон*, Српска књижевна задруга, Београд, 1976.
- C. Suetonii Tranquili, *De Grammaticis et Rethoribus*, GISSAE, Prostat apud 10 Rickerum, 1854.
- Fotheringham, J. K., *Eusebii Pamphili Chronici canones*. London: Humphrey Milford, 1923.
- Harris, M. H., *History of libraries in the Western World*, Metuchen, N.J., 1995.
- Херодотова Историја*, Арсенић, М., Матица српска, 1959, Нови Сад.
- Clark, J. W., *The Care for Books*, Cambridge University Press, 1901.
- Cicero, *Oratory and Orators*, with his Letters to Quintus and Brutus, translated or edited by J. S. Watson, London: George Bell and Sons, York Street, Covent Garden, 1891.
- The Geography of Strabo* with an English Translation by Horace Leonard Jones, vol. 6, London, William Heinemann LTD, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1960.
- The Letters of Cassiodorus*, with Translation by Hodgkin, T., London: Henry Frowde, 1886.
- The Correspondence of Marcus Cornelius Fronto*, Edited and for the first time translated by Haines, M. A., London, William Heinemann, New York: G. P. Putnam's Sons, 1919.
- The Attic Nights of Aulus Gellius*, Translated into English by W. Beloe, Vol. I, printed for J. Jonson, St. Paul's Church-Yard, 1795.